

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer ha-emunot ve-ha-de'ot

Se'adyah <Ga'on>

<אוגג הידעס>

Laipsig, 619 [1858 oder 1859]

ינשה רמאמה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9691

המאמר השני

בשמחדש הדברים אחר

אמר יהודה בן שאול אמר המחבר • אקדים במאמר הזה לאמר כי התחלות המדעים גדולות ותכליותיהם דקות ושהם מגיעות אל הידוע האחרון ולא יהיה אחריו ידוע אחר • ושהאדם עולה בידועותיו מענין אל ענין וכל מעלה יעלה אליה היא בהכרח תהיה יותר דקה מהמעלה אשר לפניו עד שתהיה המעלה האחרונה יותר דקה מן הידועות כלם • וכאשר יפגשנה האדם בדקות ההיא הוא אשר בקשהו ולא יכשר שיתעסק בה שתהיה גדולה • ואם הוא מתעסק בזה הוא משתדל לשוב אל הידוע הראשון אשר ממנו החל או השני אשר בו שנה והוא כבר עוות ררכי המדעים וחמסם • וכל אשר הוא מתעסק להגדיל הידוע האחרון הוא מתעסק לבטל עיונו ולבטל מדעו ולשוב אל הסכלות בו • וצריך שאבאר מאין אמרתי אלה הששה מאמרים • ואחר כן אומר הסבה אשר הביאתני מננות אותם בתחלת המאמר הזה: **ואבאר** תחלה שהתחלות המדעים גדולות • ואומר שהם מתחילות מן המוחש וכל דבר שיפול עליו החוש הוא הדבר הכולל אשר אין בו יתרון לקצת בני אדם על קצתם שיהיה אחד מהם יותר יודע מן האחר בו אבל אין להם בו יתרון על הבהמות • כי אנחנו מוצאים אותם שהם חשות בראותם ושמעם כאשר יחושו הם וכל דבר שישתוו בו הבהמות עם בני אדם א"א להיות דבר יותר עבה ממנו • וכאשר יעמוד האדם על זה הדבר המוחש וידע כי הוא גשם וראה בדקות שכלו שיש בו מקרים והוא מפני שראה משחיר עת ומלבין עת ויחם עת ויקר עת • ואחר כך יוסיף לדקק ויראה שיש בו ענין עולה ממנו ענין הכמות • והוא בעמדו על ענין ארך רחב ועמק • ואחר כן יוסיף לדקק ויראה שעמו ענין הולך עם מצבו עולה ממנו המקום והוא פגישתו • ואחר כן ילך עם דקות עיונו ויגיע אל שעמו ענין הולך עמו עולה ממנו הזמן והוא קיומו • ועל הדרך הזה איננו זו מגיע ומפליג והוא הולך עם מחשבתו והכרתו עד שיוגיע אל סוף מה שישגיגו • ויהיה זה האחרון ההוא יותר דק מכל אשר עלה לו כאשר היה הראשון יותר עבה מכל מה שעלה לו • ומוזה דנתי כי סוף הידועים הוא

הדק שבהן ואמרתי שהאדם עולה מידוע אל ידוע שאין אחריו
 ידוע בעבור ג' דברים * אחד מהם כי האדם כיון שגופו מוגבל
 מתחייב שיהיה לכל כח שבו גבול וכח המדע אחד מהם וכאשר
 אמרתי בשמים כי כח עמידתם חייב שיהיה לו תכלית * והשני
 כי המדע איננו נתפש לאדם אלא מפני שיש לו תכלית ואם יחשב
 שאין לו תכלית או יבטל להתפש לו וכאשר יבטל זה יבטל שידעו
 אדם * והשלישי כי השרש אשר ממנו יתילדו כל המדעים רצוני
 לומר החוש יש לו תכלית בלי ספק ולא יתכן שיהיה מה שיתילד
 ממנו באין תכלית ויהיה הסעף בחלוקה השרש * ואמרתי שהאדם
 עולה מהם מענין אל ענין מפני שכל מדע יש לו שרש שיתילד
 ממנו ואין לסכלות שרש שיתילד ממנו אבל הסכלות העדר המדע
 בלבד כאשר בארנו בענין החשך שהוא העדר האור ואיננו הפכו *
 וכמו שהבאנו שם ראיה כי החשך אילו היה הפך האור לא היה
 נהפך האור המחשיך לאור * וכן נאמר כי הסכלות אלו היתה
 שרש כמדע לא היה אפשר שיהפך הסכל יודע אבל היה המדע
 והסכלות מתקבצים בחלק א' והיו נמנעים * ומוזה אמרתי שהאדם
 יעלה במדע מענין אל ענין אחר מפני שהוא נולד משרש ומסתעף
 ולא יתכן שיעלה בסכלות מענין אל ענין כי אין הסכלות מעלות
 ידרך בם אך הוא עזיבת מדע דבר אחר דבר והעדרו * ואמרתי
 שהאחרון יותר דק מן הכל בעבור מה שאנחנו רואים שהשלג
 יורד ממקום האויר ואנחנו רואים אותו כאבן ונדקדק העיון ונדע
 שהוא ממים ואחר כן נדקדק המחשבה עוד ונדע שהמים החם
 לא יעלו כי אם על דרך האד והעליה והאמננו כי תחלתו אד
 ואחר כן העמקנו עוד ואמרנו אי אפשר שלא יהיה לאד שהוא
 סבה שתעלהו * וכבר התבאר כי הסבה העולה בידינו באחרונה
 היא דקה מן האיד אשר היא יותר דק מן המים אשר הוא יותר
 דק מן השלג וזאת הסבה הדקה עליה כוון האדם והגיע * ואמרתי
 שמי שהתעסק שיהיה סוף ידיעותו כמו תחלותם חומס אותם
 כאשר גליתי מחקיהם וסדרם ואמרתי אך הוא משחית מדעו שב
 במבוקשו כמי שחייב את עצמו שתהיה הסבה המעלה האד מן
 הארץ שלג כמו השלג אשר בו התעסק תחלה וכבר השחית
 מפני שהשלג הוא אשר בקש והשלג דבר עלה לו מבלי דרישה
 ואם לא יפרש הדרישה שיהיה שלג או מים אבל אמר רוצה אני
 שאראנו ואם לא לא אאמין בו הוא אומר כבר בקשתי שלג או

Mimmel

יעיר

מים או אד אבל בקש אותו בזולת הדבור הראשון. מפני שלא יתכן לראות בשער הזה כי אם הדברים האלה. ואם ישוב על דרך סבת האד ובטלו בעבור שלא עלה לו נראה ואמר שאין סבה כבר בטל ענין שכבר התברר אצלו לתחלת נכובה או עצה נבערה. וכיון שהשלמתי אלה הבאורים צריך לבאר הסבה אשר הביאתני להקדימם הנה:

ואומר כאשר הגעתי אל שער ידיעת העושה ראיתי אנשים דוחים את זה בעבור עלת שלא ראוהו ואחרים מפני עומק ענינו ודקותו. ואחרים חושבים שתהיה ידיעתו ידיעה אחרת. ואחרים חושבים לציירו במחשבתם גשם. ואחרים (אינם) בושים בהגשמתו בפירוש אך הם מבקשים לו כמות או איכות או מקום או זמן והדומה לזה. ובקשתם זאת היא בקשת עצם בעצמה מפני שאהה הספורים לא יהיו כי אם לגשם. והקדמתי הדברים האלה להסיר מחשבותם התועות ואניה לנפשות מטרחה ואמת כי היות ענין הבורא בתכלית הדקות הוא בירורו ומציאתנו אותו בשכלנו יותר דק מכל ידוע הוא אמתתו. ואשר אמרו לא נאמין כי אם במה שיראו עינינו ובטלו המדעים כבר השיבותי עליהם בזכרי דעת בעלי הקדמות ובעלי העקשות והעמידה במה שאם יצטרך המעיין להסתכל בו ישוב לעיין אותו שמה במה שאמרתי. ואשר אינם מודים בענינו בעבור דקותו ועמקו כבר הניחו מבוקשם השני אחר הראשון. והוא שאתה יודע כי כבר בארתי בשער המדע כי כוננו בו א' דבר דק ועמוק ונעלם שלא נראה כמוהו. ואמרתי שבו אמר הכתוב (קבלת ז' כ"ד) רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו. וכבר ראיתי זולתנו איך חשב הענין ההוא דק כאבק והשער וכחלק שלא יתחלק ואנחנו איך יצא לנו דבר לא מדבר וכאשר יהיה זה הענין הידוע במעלה ההיא בהכרח יהיה ענין הידוע במעלה אשר לאחריה רוצה לומר הבורא יתברך יותר דק מכל דק ועמוק מכל עמוק ורחוק מכל חזק ונעלם מכל נעלם וגבוה מכל גבוה עד שלא יתכן לעמוד על קצתה כלל. ובוה אמר הכתוב (איוב י"א ז') החקר אלה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא גבוה שמים מה תפעל עמקה משאול מה תדע ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ואשר ישחדלו שיהשכוהו גשם יעורו מאולתם הלא הגשם היה תחלת ידוענו. ובמה שיש בו מן הסימנים חקרנו ודרשנו עד שהגענו א' ידיעת עושהו איך ישובו א' ב' ג' ד' על

אחר
פתיח
ק"פ

ליכותו

ג

6

הדמיון ומתעסקים בו שהוא גשם ונהיה הגשם אשר בקשנו לו
 העושה איש ידוע בעצמו עד שיתכן שיהיה עושהו איש אחר
 זולתו. אבל בקשנו עושה לכל גשם שראינוהו והשכלנוהו וכל
 גשם שיעלה במחשבתנו זה העושה עשהו והוא יוצא חוץ לו.
 ואשר בקשו מה שיש אחריו כבר דחינו מה שבקשו מצד האדם
 החכם והיוב תכלית חכמתו בתכלית כחו. ומצד הידוע שמי שלא
 הגיע אל תכלית ויפסק איננו נתפש לנפשות. ומצד השרש אשר
 עליו נבנו המדעים כלם. ואוסף הנה ביאור ואומר ואולי חושב
 יחשוב שיתכן להיות אחר הידוע הזה ידוע אחר ומחשבת אחר
 מבני אדם לא הגיעתהו או מחשבותם כלם לא הגיעו אלו ואומר
 כי זאת מחשבה נפסדת מפני שכל הידיעות אינם נודעות כי אם
 במצוה הגשם כאשר הקדמנו בתחלת הספר. וכאשר יצא הידוע
 מהיותו גשם או בתוך גשם כבר נמנע שיהיה אחריו ידוע אחר
 כלל. ואשר לא בקשו לקיים אותו גשם אך בקשו שתהיה לו
 תנועה או מנוחה או כעס או רצון או מה שדומה לזה כבר בקשו
 היותו גשם באמת בדרך הענין לא בדרך הדבור. ודומה למו
 שאומר אינני חובע ראובן במאה זון אך אני חובע אותו בגדר
 רבבה כי הוא סלק מעל ראובן לשון המאה אבל קיים ענינה.
 וכאשר תמצא הבקשה שהוא גשם תסתלק ממנו הבקשה במאומה
 ממקרי הגשם הכלליים. והשיבותי הדברים בהקדמה עם שמנהגי
 לקצר להשביעה ביאור מפני שהוא מכוונת כל הספר הזה וקטבו
 ואתעכב בה מעט כי הוא מספיק מיגיעה רבה אחריה. ואם
 יאמר איך היה הענין הזה צריך אל היגיעה הזאת הרבה ואל
 אלה המאמרים הרחבים ואומר כי זה לשתי סבות. אחת מהם
 כי כל דבר יקר ההשגחה במה שיעלה ממנו יתרה ורחבה
 מהשגחה בדבר הנקל כאשר הוא ידוע כי מציאת הזכוכית יותר
 קלה ממציאת הפנינים. והשנית כי המתעסקים במדע הזה
 רבו מאמריהם והיתה סבת זה אם מיעוט הבנה או מיעוט שכל
 או זרון לדחות או עזיבה ועצלה או נטות אל תאוה כאשר הקדמנו
 בפתיחת הספר ובעבור זה נצטרכנו לגלות תעוה במה שנצטרך
 לגלות האמת. וכאשר כליתי מאלה המחשבות המטעות אתחיל
 בעצם המאמר:

ואומר שאלהינו ית' הודיענו על ידי נביאיו שהוא אהרן חי
 יכול חכם לא ידמה לו דבר ואין דומה לפעליו. והעמידו

לנו על זה האותות והמופתים וקבלנוהו מהרה אל מה שיעלה לנו
 מן העיון מה שהוא אחד כמו שאמר (דברים ו' כ"ז) שמע ישראל
 יי' אלהינו יי' אחד. ואמרו עוד (סס ל"ב ל"ט) ראו עתה כי אני
 אני הוא ואין אלהים עמדי וגומר ואמרו (סס ל"ב י"ב) יי' בוד
 ינחנו ואין עמו אל נכר. ומה שהוא חי אמרו (סס ס' כ"ג) כי מי
 כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש וגומר.
 ואמרו (ירמיה י' י') ויי' אלהים אמת הוא אלהים חיים ומלך עולם.
 ומה שהוא יכול אמרו (איוב מ"ב ז') ידעתו כי כל תוכל ולא יבצר
 ממוך מזמה. ואמרו (דס"י א' כ"ט י"א) לך יי' הגדולה והגבורה
 והתפארת והנצה וההוד וגומר. ומה שהוא חכם אמרו (איוב ט"ד)
 חכם לבב ואמין כח מי הקשה אליו וישלם. ואמרו (ישעיה מ' כ"ח)
 אין חקר לתבונתו. ומה שאין דומה לו ולא לפעליו אמרו (תהלים
 פ"ו ח') אין כמוך באלהים יי' ואין כמעשיך. ואחר ששמענו אלה
 החמשה ענינים מספרי הנביאים התעסקנו לקיימם מדרך העיון
 ומצאנום כן ומצאנו עמו בטול כל טענה שיטעון עלינו כל מי שחולק
 עלינו על דבר מהם והם אינם משתדלים בזה כי אם משני פנים
 אין להם שלישי. אחד מהם הקשתו על הברואים. והשניים
 שהוא תופש אותנו בכל מלה שנתארהו בה וכל מלה שנכתבה
 בהגשמת המלה לא בהעברתה. וכאשר תחשב לנו הידיעה
 הזאת נבאר זה ביכולת הבורא ואמצתו:

ואומר תחלה כי מצאנו מה שיורה על שהוא אחד אחר מה
 שקדם מן הראיות מה שאומר מעושה הגשמים מפני שהיה שלא
 ממיניהם והיו הגשמים רבים יתחייב שהוא אחד מפני שאם
 יוסיף על האחד יפול עליו המספר ויכנס תחת חקי הגשמים.
 ועוד כי השכל גור בענין העושה במה שאי אפשר בלעדיו אבל
 מה שמוסיף עליו אפשר בלעדיו ואין צורך אליו. ועוד כי העושה
 והאחד תתקיים בראיה הראשונה אשר היא ראית החדוש אך
 מה שמוסיף עליו צריך אל ראיה שנית זולת הראיה ההיא להורות
 עליו ואין דרך לראיה שאיננו מדרך החדוש בשום פנים. ואחר
 אלה השלש ראיות על שהוא אחד אומר כי כל טענה שהיא
 מפרודה בין שנים היא טענה לאחד וכבר עמדת על מה שקדם
 מתשובתינו על בעלי הדעת הזה. ואומר הנה עוד שמצאתי אלה
 כשיאמר להם למה סמכתם כל אלה הנמצאות כלם אל שני
 שרשים בלבד ולא חשבתם שלכל אחד מהם שרש שחדשו. הם

אומרים אנחנו רואים אותם ואם רבו אפניהם כי הם נקבצים אל
 התועלת וההזק ואין ביניהם שלישי על כן סמכנום אל שנים .
 והתבוננתי במאמר הזה ומצאתי שיש למדבר עמם שיאמר להם
 וכבר מצאנו התועלת והנזק שנקבץ אל המשה חושים . מהם מה
 שיוחש בראות ומהם מה שיוחש בשמע וכן בשלשה האחרים
 ואינם יותר ראויים בקבצם אל שנים מזולתם לקבצם אל המשה
 יש לנו לאמר להם עוד שכל תועלת ונזק מתקבצים תחת המראה
 ושרשי המראה הטבעית שבעה לובן ושחור וירוק וירקרק ואדום
 ומראה השמים ומראה העפר ואינם יותר ראויים בסבץ הכל אל
 שנים מזולתם לקבצם אל שבעה ועוד יש לנו לומר להם שהם
 נקבצים תחת הטעמים ושרשי הטעם תשעה המתוק והרשן והם
 חמים לחים והמר והמליח והחרוף והם חמים יבשים והקובץ
 והחמוץ והעפיץ והם יבשים קרים והתפל והוא קר לח ואינם
 יותר ראויים לקבצם אל שנים מזולתם לקבצם אל תשעה . וכן יאמר
 להם על הארבעה טבעים אשר הם סומכים אליהם הכל . וכן
 בעשר המאמרות אשר על העצם וכן בששת מיני התנועה וכן
 בשבעה מיני הכמות וכן בשלשה הזמנים ושלש הגזירות ושלש
 הצורות לא אאריך בדברים עד שיתברר הפסד מה שנטו אליו
 מאפני ההתחלקות שחלצו מספר מבין שאר המספרים וגזרו עליו .
 ואוסף בזה ביאור ואומר כי כל אחד מהם כשהוא רוצה לברוא
 דבר לא יתום לו כי אם בעזר האחר לו ושניהם א"כ נלאים ועם
 זה אם יהיה חפצו מכרית האחר לעזרו שניהם מוכרחים ואם
 יהיו בותרים ירצה אחד מהם להחיות גשם ורוצה האחר להמיתו
 יתחייב שיהיה הגשם ההוא חי מת יחד . ואומר עוד אם יהיה כל
 אחד מהם יכול להעלים דבר מחבירו שניהם א"כ אינם יודעים
 ואם אינם יכולים על זה שניהם א"כ נלאים . ואומר עוד כי אם
 הם דבקים הם דבר א' ואם הם נפרדים יש ביניהם דבר שלישי
 ולא אפשר לבעליהם לדמותם אל החשך והאור המשחמשים
 בלא שלישי כי אלה מקרים והם אצלם גשמים . ויצאו אלה
 הטענות מסכימים למה שאמרו הספרים כי אין בורא כי אם א'
 באמרם (דברים ד' ל"ה) אתה הראת לדעת כי י"י הוא האלהים אין
 עוד מלבדו . ואמרו (שם ד' ל"ט) וידעת היום והשבות אל לבבך
 כי י"י הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד .
 ועוד (ישעיה מה כ"ב) פנו אי והושעו כל אפסי ארץ כי אני א' ואין

עוד . ועוד (סס מ"א ו') למען ידעו ממזרח שמש וממערבה כי
 אפס מבלעדו אני י"י ואין עוד . ועוד אני י"י ואין עוד זולתי .
 ועוד (סס מ"א כ"ח) הלא אני י"י ואין עוד והדומה לזה . ואם יאמר
 אומר אם כן מה ענין אלה השני שמות המשתמשים תמיד במקרא
 י"י אלהים . נאמר לו כבר אמת שהוא לענין אחד באמרו (סס
 מ"א י"ח) כי כה אמר י"י בורא השמים הוא האלהים . ואמרו
 (תהלים ק'ג) דעו כי י"י הוא האלהים . ואם זה הביאור אל תשגיח
 אם יספר אחד מהם בפעל אחד והשני בפעל אחר ודומה לזה
 כלשון (סופטים ח' ל"ט מ') וילך ירבעל בן יואש וישב בביתו ולגרעון
 היו שבעים בנים יוצאי ירכו . ספר השם הזה בפעל אחד וספר
 האחר בפעל אחר ולא השגיח כי כבר אמת כי ירבעל הוא גרעון .
 ואם יאמר אם כן מה ענין אמרו (תהלים ל"א כ"ג) אלהי וי"י לרובי .
 וכן (ט"ז כ"ב י"ד) ירעם משמים י"י ועליון יתן קולו . נאמר זאת
 עלה שנית ירעם מפני שהוא י"י ושהוא עליון . העירה כי אתה
 אלהי ואתה י"י . ודמיונו כלשון (תהלים מ"ט ז') שמעו זאת כל
 העמים האזינו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר
 ואביון . ענינו שאתם עמים ואתם יושבי חלד ואתם בני אדם
 ואתם בני איש . ודומה לאמרו (ישעיה מ"ד) אל תירא עבדי
 יעקב ואל תחת ישראל . אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי
 בו . שאתה יעקב ואתה ישורון וכלל אומר כל מה שימצא בספרים
 ובדברינו אנהנו המיוחדים מלשון בספור בוראינו ומעשיו וחולק
 על מה שמחייבו העיין האמתית בלי ספק שהוא דרך העברה
 מהלשון ימצאוהו המחפשים כאשר יבקשוהו . ואין השער הזה
 צריך להרחיב בפרושו בספר הזה ושנבאר דרכי ההעברות
 והשמושים ורחב הלשון . כי כבר בארתי מזה שער רחב
 בפתיחת פירוש התורה לא אשוב לשנותו . אך אכוון לבאר
 מה שיש בלבד בלשון בכל ספק שבא לידי בלבד . ואם יאמר
 מה ענין אמרו (סס מ"א ט"ז) י"י אלהים שלחני ורוחו . נאמר כי
 יכשר להיות ענינו ברוחו כאמרו (תהלים ק"ה ד') דרשו י"י ועזו
 ופרושו בעזו . וכאמרו (ישעיה ס' ז') ועליך יזרח י"י וכבודו עליך
 יראה ופירשו (תהלים ק"ב י"ז) כי בנה י"י ציון נראה בכבודו . וכאמרו
 (ישעיה י"ג ה') י"י וכלי זעמו ופירשו (חבק' ג' י"ח) בזעם תצעד ארץ
 כן פירשו הנה (נחמיה ט' ל') ותעד במ ברוחך ביד נביאיך . אה ואי
 זה דבר מזה שיבא לידינו ונמצא לו העברה ושמוש שאפשר אין

אנו צריכים יותר מזה : ואחר כן אומר שמצאתי מדרך העיון מה שיותר שיהיה חי יכול חכם הוא מה שהתאמת לנו שהוא ברא הדברים ובכח שכלנו התברר כי לא יעשה כי אם יכול ולא יוכל כי אם חי ולא יהיה העשוי המתוקן אלא ממני שידע קודם שיעשה ואיך יהיה :

ואלה השלשה ענינים מצאום שכלנו לעושינו פתאום בלי מחשבה מביאה אחת והוא שבמה שעשה התקיים לו שהוא חי יכול חכם כאשר בארתי : ולא יתכן שיגיע השכל אל אחד מהשלש הענינים האלה קודם האחר אך הוא מגיע אליהם פתאום מפני שהוא שקר אצלו שיעשם זולת חי ושיעשם זולת יכול ושיבא מעשה גמור ומתוקן ממני שלא ידע איך יבא הפעל כי מי שאינו יודע לא יהיה מעשהו מתוקן ולא מכוון : וכאשר התקיימו בשכלנו אלה השלשה ענינים בבית אחת לא נתכן ללשונוחינו להגיעו בבית אחת כי לא מצאנו בלשון מלה מקבצת אלה הג' ענינים ונצטרכנו להליץ עליהם בשלש המלות אחר אשר קשרנו הדבר בביאור שהשכל ראם בבית אחת : ואל יחשוב חושב שהקדמון יתברך יש בו ענינים שונים כי כל אלה הענינים הם כלם בענין שהוא עושה אך מליצתינו היא אשר הביאתנו להוציא זה הידוע בשלש מלות : כי לא מצאנו בדברים המושמים מלה שתקבץ אותם ולא יתכן לברוא להם מלה ותהיה המלה בלתי ידועה ותהיה צריכה לפירוש ונשוב למלות רבות במקומה : ואם יחשוב חושב כי הענינים האלה מחייבים שנוי ר"ל שיהיה זה זולת זה אבאר לו הפסד מה שחשב בעיון האמת והוא שהשנוי וההשתנות לא יהיו כי אם בגשמים ובמקרים אך בורא המקרים הוא מרומם מכל שנוי ההשתנות ולא יספיק לי זה עד שאשביעהו ביאור : ואומר כי כאשר אמרנו עושה איננו מועיל תוספת בעצמו אך מועיל שיש לו הנה עשוי כן אמרנו חי יכול חכם אשר הם פרושי עושה אבל לא יהיה עושה כי אם מי שאלה הענינים לו בבית אחת (אינו מועיל תוספת בעצמו אבל מועיל שיש לו הנה עשוי) : ואחר שהתבוננתי בזה ותקנתיו שבתו אל ספרי הקדש ומצאתי בהם בבטול הזולת ממנו (דברים ד' ל"ב) אין עוד מלבדו : (איוב כ"ו י"ד) ומה שמץ דבר נשמע בו : ועוד (זכריה י"ד ד') יהיה י"י אחד ושמו אחד : ואחר כן אומר שבשער הזה טעו הנוצרים וחשבו בו זולתות והביאם זה אל שישימוהו שלשה ויצאו אל הכפירה : והנה אני

הגשמים

מקיים שיש עליהם מהתשובה מהמושכל ובאחד האמת באהדותו
אעזר. ואינני מכיין בתשובה הזאת עמי הארץ שבהם כי הם אינם
יודעים כי אם השלוש המוגשם בלבד ולא אמרין ספרי בתשובתם
מפני שהוא מבואר ונקל אבל אכונן להשיב אל חכמיהם אשר
חושבים שהם מאמינים בשלשה בעיון ובדקות תבונה ובאו אל
אלה המדות ותלו עצמם בהם ואמרו לא יברא כי אם דבר חכם
חי וחשבו כי חיותו וחכמתו שני דברים זולת עצמו ושבו אצלם
ג' ותחלת מה שתגל בו התשובה עליה שהם אינם נמלטים
משיחשבוהו גשם או לא גשם ואם חשבוהו גשם הם טועים כפתי
עמם ועם זה הם חייבים בכל תשובה שהשיבנו בה על כל מי
שיגשימוהו. ואם לא יחשבוהו גשם אמרו שיש בו שנוי עד שיהיה
תארו זה אינו תארו האחר הוא אמרם שהוא מוגשם באמת אבל
אמרוהו בלשון אחר כי מה שיש בו שנוי הוא גשם בלא ספק
ואנחנו כבר קיימנו כי הענינים האלה הם תארו אחד אבל בלשון
לא יוכל לקבצה בדבור כאשר יוכל השכל לקבצה במדע. ודומה
זה למי שאומר שהוא אינו עובד האש אבל הוא עובד הדבר השורף
המאיר העולה למעלה אשר הוא האש באמת. ואחר כן נשתדל
עמם שיאמרו בפיהם שהוא גשם ואם ימנעו מזה ויאמרו לא יתכן
לאמר שהוא גשם שכל גשם עשוי וכן יתחייב שלא יאמרו שחיותו
וחכמתו זולתו שכל מי שחיותו זולתו עשוי. ואלה ירחמך האל
סכלו לפני הבאת הראיה והוא שאנחנו המון המיחדים
האמננו שחיי האדם זולתו בעבור שראינוהו פעם חי ופעם מת
ידענו כי דבר היה בו והיה חי וכאשר סר ממנו שב מת. וכן
כאשר ראינוהו פעם חכם ופעם סכל ידענו כי דבר היה בו והיה
חכם וכאשר סר ממנו שב סכל. ולולי מה שראינו מאה ב' הענינים
באדם היינו מאמינים כי האדם חי חכם לעצמו. וכיון שבטל
באמת מצוא עת לבורא הכל שלא יהיה בה חי ולא חכם כאשר
נמצא לאדם התחייב בלי ספק שיהיה חי לעצמו וחכם לעצמו
ובטל מה שנטו אליו האנשים האלה מעיקרו ועם זה לא השלימו
מה שראוי לידועם על דעתם והוא שאמרו עצמו וחיותו וחכמתו
ועזבו לומר ויכלתו וכן ענין שומע ורואה. ואם אמרם חי מספיק
להם מיכול ואמרם חכם מספיק להם משומע ורואה אמרם ג' כ
חכם מספיק להם מחי כי אין חכם כי אם חי. הלא תראה שהם
לא הלכו על דעתם אפילו אחר עיונם אך הבהילו במאמר הזה

לעמוד בו כנגד מה שנאמר להם • ואחר כן אומר כי אם היה
 אפשר בענינו שנוי אחד היה אפשר בו כל שנוי שבעולם כי העיון
 איננו מעיין כי אם בכללי הדברים ומיניהם ואיננו מעיין באישיהם
 ופרטיהם • ואם האנשים האלה חשבו להביא ראיה מן המושכל
 כבר בארנו הפסדו עליהם במה שנטו אליו • ואם הביאו ראיה
 מן הכתוב במה שאומרים קצתם ראיתי הכתוב אומר רוח ומלה
 הוא אמרו (ס"ג כ"ג ז') רוח י"י דבר בי ומלתו על לשוני • נאמר
 כי זה הרוח והמלה ברואים הם הדברים המופרדים אשר שם
 הבורא בפיו נביאו וכבר ידענו כי הספרים קוראים שם הבורא
 נפש כאשר אמר (תסל' כ"ד ד') אשר לא נשא לשוא נפשי במקום
 שמי • וכאשר היה בברואי נפש ורוח ענין אחד והיה נפש בבורא
 ענינו שם כן לו רוח וענינו חזון ונבואה וזה מאלה המביאים ראיה
 מעוט ידיעה בלשון העברים • וכן מצאתי קצתם מביא ראיה כי
 הספרים אמרו כי רוח האל עושה כאמרו (איזב' ל"ג ד') רוח אל
 עשתני ונשמת שדי תחייני • ואמרו שדבר הבורא עושה כאמרו
 (תסליס' ל"ג ס') בדבר י"י שמים נעשו • וראיתי שגם זה ממעוט
 ידיעתם בלשון אך הפי' הספרים באמרם כי העושה עשה הדברים
 בצויו או במאמרו או בחפצו או ברצונו כלומר שעשה אותם
 בכוונה לא על דרך השוא ולא בשגגה ולא בהכרח כאשר אמר
 (איזב' כ"ג י"ג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש • ורוצים
 באמרו שהוא עשה אותו בדברו וברוח פיו ובמאמרו ובקריאתו
 שעשה אותם בבת אחת לא במדה מהומן ולא חלק אחרי חלק
 כאשר אמר (ישע' מ"ח י"ג) קורא אני אליהם יעמדו יחדיו • ונרמה
 לנו זה בדבר אשר נאמר לו בו או שנפח בו ברוח פיו כן אמר
 (תסל' ל"ג ו') וברוח פיו כל צבאם • מנשמת רוח אפך (סס' י"ח ט"ז) •
 ומזה אני מוצא אותם עוזבים דעתם כי הספרים אומרים כי ידו
 תעשה (איזב' י"ג ט') כי יד י"י עשתה זאת • ושעינו תצור (משלי
 כ"ג י"ג) עיני ה' נצרו דעת • ושכבודו יאסוף (ישע' כ"ח ח') כבוד י"י
 יאסוף • ושאפו עולה (תסל' ע"ח ל"ח) ואף י"י עלה בהם • ושרחמיו
 באים (סס' קי"ט ע"ז) יבואוני רחמיו ואחיה • ויהיה כל אחד מאלו
 הענינים והדומה להם מדות אחרות מוספות על הרוח והמלה
 מפני שלכלם פעל מיוחס להם כאשר להם פעל מיוחס • ואלה
 ישירך האלהים והדומה להם אצלנו העברות בדבור והרחבות

נרחבה בהם הלשון ולכל אחד מהם הקרבה והבנה אבאר אותו בעתיד בעזרת האל :

ומצאתי קצתם חושב ענין י"י קנני ראשית דרכו (משלי ס'
 כ"ג) שלבורא מלה קדמונה לא סרה ברואה • והשער הזה
 כבר השיבותי קודם הפעם הזאת על אשר השיבותי אל הרוחניים
 ובארתי שמלת קנני ענינה בריאה וגליתי שהתאר ההוא תאר
 החכמה ואין רוצים בו שברא הדברים בכלי הוא החכמה אבל
 רוצים בו שברא הדברים מתוקנים יעיד מי שיראה אותם כי
 חכם עשה אותם • וראיתי אחרים נתלים בנעשה אדם בצלמנו
 (בראש' א') ואומרים שזה הדבור רומז לרבים • ואלה יותר סכלים
 מהאנשים ההם כי לא ידעו כי לשון העברים מתרת לגדול לאמר
 נפעל ונעשה והוא אחד כאשר אמר בלק (צמד' כ"ג ו') אולי אוכל
 נכה בו • ואמר דניאל (ב' ל"ו) דנא חלמא ופשרא נאמר קודם
 מלכא • ואמר מנוח (סופטים י"ג נ"ו) נעצרה נא אותך ונעשה
 לפניך גרי עוים והדומה להם • ואחרים הושבים בענין (בראשית
 י"ח א') וירא א"י י"י באלוני ממרא ואומרים שזה הענין אשר נראה
 לאברהם הנקרא בשם הזה הוא שלשה כי הוא פירש אחריו
 שלשה אנשים נצבים • ואבאר כי אלה הם סכלים מהכל והוא
 שלא המתינו עד שיגיעו לסוף הענין ואלו היו ממתינים עד שישמעו
 (סס סס כ"ג) ויפנו משם האנשים וילכו סדומה ואברהם עודנו
 עומד לפני י"י היו יודעים כי האנשים כבר הלכו וכבוד י"י עומד
 ואברהם לפניו ובטל שיהיה הוא הם אבל נראה הכבוד תחלה
 לאברהם שילמד ממנו שאלה אנשים חסידים ויראי השם • על
 כן אמר להם (סס סס ג') אדני אם נא מצאתי חן בעיניך רוצה
 לומר מלאכי י"י על דרך ההסתר הנמצא בלשון העברים ובלשונות
 אחרות כאשר אמרו (סופטים ז' כ') לי"י ולגדעון רוצים חרב לי"י
 ולגדעון • ואומרים (סס ט"ז ב') לעזתים לאמר • וכבר הסתירו
 (סס ט' כ"ה) ויוגד • ואמרו (ט"ז ט"ז י"ג) וישלח אבשלום והסתירו
 ויקח את אחיתופל והדומה לזה :

ואלה האנשים ירחמך האל ארבע כתות • השלש מהם
 יותר קדמונים והרביעית מקרוב יצאה • הראשונה רואה כי
 משיחם גופו ורוחו מהבורא יתברך • והשנית רואה שגופו נברא
 ורוחו מהבורא לו • שלישית רואה שרוחו וגופו נבראים ויש בו
 רוח אחרת מהבורא • אבל הרביעית הושבת שהוא כמו הנביאים

בלבד וסוברים בבן הנזכר אצלם בו כאשר נסבור אנחנו בבני בכורי ישראל (שמות ד' כ"ג) כי הוא להגדיל ולפאר בלבד : וכאשר חושבים זולתנו ענין אברהם ידיד הבורא : וזאת הכת האחרונה התחייבו ממה שאשיב עליהם בספר הזה וממה שאזכרנו בשער השלישי בשער בטיל התורות שנקרא בערבי אל נס "ך" : וכל מה שאזכרנו במאמר השמיני בביאת המשיח : אך הכת הראשונה האומרת כי קצת האל שב גוף ורוח היא מתחייבת עם שתי התשובות האלה כל מה שיתחייבו בו האומרים כי הדברים הנבראים הם מן הבורא : והכת השלישית האומרת שגופו ורוחו מחודשים תחייב כי גוף מחודש שב אלוה בשתוף דבר בו אלהי ומקישין אותו לחול הכבוד על הר סיני ובעץ הסנה ובאהל מועד : וזה מחייב אותם להאמין כי האהל והסנה וההר האלהים גם כן ויוסיפו רעה ועם זה התחייבו מה שזכרתיו בשער בטול התורות ובשער ביאת המשיח : אך הכת האמצעית תתחייב בו מה שהתחייבו בו השתי כתות יחד תתחייב מה שהתחייבה בו הראשונה מפני שאמרה שהרוח אלהי עליונה ומה שהתחייבה בו האחרונה מפני שאמרה כי הגוף מחודש : ועם זה מה שיש בשער בטול התורות וביאת המשיח לא תמלט ממנו והוא מה שזכרתיו בקצרה לגלות התשובה על מי שהאמין שהוא שנים או שלשה או יותר אך הוא אחד נפרד : ואסמיק לזה מה שאולי יאמר אומר איך יהיה מה שהוא יותר דק מכל דק בענין חזק מכל חזק : אומר כי החכם שם לשער הזה סימנים בנמצא והוא שהנפש יותר דק מהגוף והיא חזקה ממנו ובה מנהיג את עצמו ועל כן היו האבות נשבעים (ירמ' ל"ח ט"ז) הי י"י אשר עשה לנו את הנפש הזאת : וכן החכמה יותר דקה מן הנפש והיא חזקה ממנה ובה תתנהג ובעבור זאת תמצאנה לבדה מיוחסת אל הבורא י"י (משלי ג' י"ט) בחכמה יסד ארץ : וכן בארבע יסודות אנו רואים המים שהם יותר דקים מן העפר והם יותר חזקים ממנו מפני שהם שוקעים בו ועוקרים אותו : והרוח יותר דק מן המים והוא חזק מהם כי הוא מניע אותם ופעמים ישליכם : והאש יותר חזקה מן הכל כי עגלת האש סובבת הכל ובתנועתה המתמדת תנוח הארץ וכל אשר עלי' במרכזו והתנועה העליונה המזרחית אשר מסבבת הגלגל הגדול לא ידע לה אדם סבה מניעה כי אם מצות יוצרה ית' אשר הוא דק מן הכל וחזק מן הכל : וכבר התבאר כי כל דבר שהוא יותר דק

בענין הוא חזק ממנו • וכיון שהקדמתי הענינים האלה אני רואה
לכתוב רוב התארים והדברים ששואלים עליהם בענין הזה ממה
שעולה על הלב ונמצא בכתוב ונשמע מדברי מאמין ואקדים לזה
מאמר כולל :

ואומר כי כל מה שרומזים אליו בענין הזה מעצם ומקרה
או תאר לעצם ומקרה לא יכשר ממנו לא רב ולא מעט בענין
העושה • כי זה העושה יתברך ויתעלה התקיים לו שהוא עושה
הכל ולא נשאר עצם ולא מקרה ולא מה שיתואר בו אלא שכבר
נבר ונגבל ונכלל והתקיים שזה העושה עשהו וכבר נמנע ונשתקר
שיאמר עליו מאומה ממה שהוא עשהו • וכל מה שימצא בספרי
הנביאים מתארי העצם והמקרה אי אפשר שלא ימצא להם בלשון
ענינים זולת ההגשמה עד שיסכים למה שמחייב אותו העיון •
וכל מה שנאמרהו אנחנו המון המאמינים מתארו ממה שידמה
להגשמה הוא ממנו הקרבה והמשלה ואינו בגשמות הדברים
אשר נאמר כמוהם על בני אדם • וכיון שבארתי אלה השלשה
ענינים אל יטעוך המעיין בספר ויכניסו עליך הספקות מאמרך
היה ומאמרך הפך ומאמרך רצה וכעס והדומה לזה וכן ממה שיש
בספרים • כי אלה המעלות לא נאמר אותם לא אחר קיום השרש
כאשר הקדמנו אליו שיושבו אליו וינשאו עליו כי הבנין איננו
נבנה כי אם מהיסוד ולמעלה ואיננו נבנה ממעלה למטה • על כן
אל תהי נבוך בעבור תאר שתראה אותו בספרים או שתמצא
אותנו מסכימים עליו ותשוב בספק אבל הקש אותו על השרש
כאשר כבר התברר והתקיים באמת :

והנה אני מציע אלה הענינים על עשר המאמרות ואדבר
על כל אחד מהם במה שיכשר • ואומר כי אנשים סברו כי זה
הענין עצם ונחלקו דעותם בו • אמר קצתם אדם ואמר קצתם
אש ואמר קצתם אויר וקצתם כסף • ואחרים אמרו דברים אחרים
זולת אלה וכיון שהתקיים שהוא בורא כל אדם וכל אש וכל אויר
וכל כסף וכל נמצא כבר התבטל בראית השכל כל אלה המחשבות •
וכאשר התקיים זה בשכל כן התקיים מן הספרים והוא שהדברים
הנמצאים המשה שרשים המוצק והצומח ובעלי חיים והכוכבים
והמלאכים • והרחיקו הספרים מהדמות המשתם אל הבורא או
שידמה להם ואמרו ביקר שבמוצק והוא הוהב והכסף (ישעיה מ"ו
ס' ו') למי תדמוני ותשוו ותמשילוני ונדמה • הולים זהב מכים

וכסף בקנה ישקלו • ואמרו יתברך למי תדמיוני ותשון בטל בו
 שיהיה דבר דומה אליו ואמרו תמשילוני ונדמה בטל בו שיהיה
 הוא דומה אל דבר • ואמרו ביקר שבצמח הארו והשטה (טס ט' מ'
 י"ח—כ') ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו • הפסל נסך
 חרש • המסכן תרומה עץ לא ירקב יבחר • ואמרו בבעלי חיים
 כלם (דצריס ד' ט"ו—י"ח) ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא
 ראיתם כל תמונה פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל
 תבנית זכר או נקבה תבנית כל בהמה אשר בארץ תבנית כל
 צפור כנף אשר תעוף בשמים תבנית כל רומש באדמה תבנית
 כל דגה אשר במים מתחת לארץ • ואמרו בכוכבים (יטעיס מ'
 כ"ס כ"ו) ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש שאו מרום עיניכם
 וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם • ואמרו במלאכים
 (תכליס פ"ט ז') כי מי בשחק יערך לי"י ידמה לי"י בבני אלים •
 וקבצו כל נמצא והרחיקו שידמה לבורא או שידמה אליהם הבורא •
 ואלה הדברים המפורשים הם השרשים הבטוח בהם וקאוי שיושב
 כל דבר מסתפק מהעברות הלשון אליהם עד שיסכים עמם •
 ומזה מה שאמר הכתוב (בראשית א' כ"ז) ויברא אלהים את האדם
 בצלמו בצלם אלהים ברא אותו • ואבאר שזה על דרך ההגדלה
 והחשיבות והוא כאשר כל הארצות שלו והגדיל אחד מהם באמרו
 זאת ארצי ושכל ההרים שלו והגדיל אחד מהם באמרו זה הרי •
 וכן יש לו כל הצורות והגדיל אחד מהם באמרו זאת צורתי על
 דרך היחוד והסגולה לא על דרך ההגשמה • ומהם מה שאמר
 הכתוב (דצריס ד' כ"ד) כי י"י אלהיך אש אוכלה הוא • ואבאר
 שרוצה בזה שהוא כאש שורף למי שכפר וכחש ואני מוצא בלשון
 שהוא מדמה בלא כף • ויוציא אתכם מכור הברזל (טס ט' כ')
 שענינו כמכור הברזל • ועוד (ט"א כ"ד ט"ו) אחרי כלב מת אחרי
 פרעוש אחד ענינו ככלב מת או כפרעוש • ועוד (דכ"י א' י"ב ח')
 ופני אריה פניהם בבני גד ענינו כפני אריה כן אש אוכלה ענינו
 כאש אוכלה הוא שהוא עונש • ואחר כן אדבר אל הכמות ואומר
 שענין הכמות סובל שני דברים לא יתכנו על הבורא אחת מהם
 מדת ארך ומדת רחב ומדת עמק והאחרים פרקים וחבורים
 יתפרקו ויתחברו קצתם אל קצתם ולא יאמר על הבורא מאומה
 מזה בראיות מן המושכל ומן הכתוב ומן המקובל • מן המושכל
 שאלה הפרקים והחבורים הם אשר בקשנו להם בורא ומצאנוהו

בשכלנו ומצאנו שלא נשאר מהם דבר שלא נכנס תחת ענין שהוא
 עשהו . ומן הכתוב כאשר הקדמנו (דברים ט' ט"ז) פן תשחיתון
 ושאר הכתובים . ומן המקובל כי מצאנו חכמי עמנו הנאמנים על
 תורתנו בכל מקום שמצאו מאומה מאלה הדמיונים לא תרגמוהו
 מוגשם אבל השיבוהו אל מה שמסכים לשרש הקודם . והם
 תלמידי הנביאים ויודעים יותר דברי הנביאים ואלו היה אצלם
 שאלה המלות בגשמותם היו מתרגמים אותם לנו כאשר הם אך
 התברר להם מהנביאים חוץ ממה שיש בשכלם כי אלה המלות
 המוגשמות רצה בהם ענינים גדולים ויקרים תרגמום כאשר התברר
 להם . ומוזה תרגמו (שמות ט' ג') הנה יד י"י הויה הא מהא מן
 קדם י"י הויה . (שם כ"ד י') ותחת רגליו תרגמוהו ותחת כורסיה
 יקריה . ותרגמו (שם י"ז א') ע"פ י"י על ממרא די"י . ותרגמו
 (במדבר י"א י"ח) באוני י"י קדם י"י וכן כל מה שדומה לזה . וכיון
 שבארתי שהמושכל והכתוב והמקובל הסכימו כלם על הרחקת
 הדמיון מאלהינו יתברך אני רוצה להציע אלה המלות הגשמות
 ואומר שהם עשר . ראש באמרו (ישעיה כ"ט י"ז) וכובע ישועה
 בראשו . עין באמרו (דברים י"א י"ג) תמיד עיני י"י אלהיך בה .
 און באמרו (במדבר י"א י"ח) כי בכיתם באוני י"י . פה באמרו
 (שמות י"ז א') על פי י"י . שפה באמרו (תהלים פ"ט ל"ה) ומוצא
 שפתי לא אשנה . פנים באמרו (במדבר ו' כ"ה) יאר י"י פניו
 אליך . יד באמרו (שמות ט' ג') הנה יד י"י . לב באמרו (בראשית
 ח' כ"א) ויאמר י"י על לבו . מעים באמרו (ירמיה לא כ') על כן
 המו מעי לו . רגל באמרו (תהלים ל"ט ה') והשתחוו להדם רגליו .
 ואלה הדברים והדומה להם ממעשה הלשון והרחבה תפיל כל
 אחד מהם על ענין וסברתו במה שנמצאנו בזולת ענין הבורא
 ונדע כי הלשון כן אמתתה ומנהגה שתרחיב ותשאיל ותדמה כאשר
 מרחיבה ואומרת שהשמים מדברים (שם י"ט ב') השמים מספרים
 כבוד אל . ושהים מדבר (ישעיה כ"ג ד') כי אמר ים מעוז הים
 לאמר . ושהמות מדבר (איוב כ"ח כ"ג) אברון ומות אמרו . ושהאבן
 שומעת (יהושע כ"ד כ"ז) הנה האבן הזאת תהיה לנו לעדה כי היא
 שמעה . ושההרים מדברים (ישעיה ל"ב י"ג) ההרים והגבעות
 יפצחו לפניכם רנה . ושהגבעות לובשות (תהלים ל"ב י"ג) וגיל
 גבעות תהגרנה והדומה לזה מה שלא יספר מהרה . ואם יאמר
 אומר מה היתה התועלת שהרחיב הלשון ואת ההרחבה שתפיל

לנו אלו הספקות ולמה לא סמכה על מלות אמתות והיתה מסירה
 מעלינו זאת הרעה • אומר כי אלו סמכה על מלה אחת היה
 השמוש בלשון מתמעט ולא היה מגיע להגיד בה על קצת המכוונות •
 ואלו היינו באים לספר עליו בלשון האמתי היינו חייבים לעווב
 ולהניח שומע ורואה רחום חפץ עד אשר לא יעלה לנו כי אם
 הישות בלבד • וכיון שבארתי הדבר הזה אשוב אל העשרה ההם
 בביאורים וענינים ואומר שרצו הנביאים בראש ענין ההגדלה
 וההעלאה כאשר אמר בבני אדם (סס ג' ד') כבודי ומרים ראשי •
 ורצו בעין השגחה כאמרו (בראשית מ"ד כ"ח) ואשימה עיני עליו •
 ורצו בפנים הרצון והכעס כמו שאמר (משלי ט"ז ט"ו) באור פני
 מלך חיים • ונאמר (ס"א א' י"ח) ופניה לא היו לה עוד • ורצו
 באזן קבול הדברים כאמרו (בראשית מ"ד י"ח) ידבר נא עבדך
 דבר באזני אדני • ורצו בפה ובשפה באור וצווי כאמרו (במדבר
 ד' כ"ז) על פי אהרן ובניו • (משלי י' כ"ח) שפתי צדיק ירעו רבים •
 ורצו ביד יכולת כאמרו (ישעיה ל"ט א') הן לא קצרה יד י"י •
 ורצו בלב חכמה כאמרו (משלי ז' ז') נער חסר לב • ורצו במעים
 חנות כאמרו (תהלים מ' ט') ותורתך בתוך מעי • ורצו ברגל הכרה
 כאמרו (סס ק"י א') עד אשית אויביך הדום לרגליך • וכיון שמצאנו
 אלה המלות בבני אדם על זולת ההגשמה ואחר כן אומר בקצת
 העתים קל וחומר שיכשר פרושם בעניני הבורא על זולת ההגשמה •
 ואחר כן אומר כי כבר מצאנו אלה המלות במוצק ולא שיכשר
 שיהיה לו מאומה מן אלה האברים והוא שאנחנו מוצאים בלשון
 לארץ ולמים שתים עשרה מלות • תחלחם ראש (משלי ח' כ"ו)
 וראש עפרות חבל • ועין כאמרו (שמות י"ד) וכסה את עין הארץ •
 ואזן כאמרו (ישעיה א' א') והאזיני ארץ • פנים כאמרו (במדבר
 י"א ל"ח) על פני הארץ • ופה כאמרו (סס ט"ז ל"ב) ותפתח הארץ
 את פיה • כנף כאמרו (ישעיה כ"ד ט"ז) מכנף הארץ • יד כאמרו
 (דניאל י' ד') על יד הנהר • שפה כאמרו (שמות ב' ג') על שפת
 היאור • לב כאמרו (סס ט"ו ח') קפאו תהומות בלב ים • טבור
 כאמרו (יחזקאל ל"ח י"ב) על טבור כארץ • בטן כאמרו (יונה ב' ג')
 מבטן שאול שועתי שמעת קולי • רחם כאמרו (איוב ל"ח ח')
 ויסך בדלתים ים בגיחו מרחם יצא • וירך כאמרו (ירמיה ל"א ח')
 וקבצתים מירכתי ארץ • וכאשר מצאנו הלשון שעשה אלה המלות
 למה שהעיד חושנו שאין מאומה מאלה האברים אבל הם כלם

העברות כן עשתה זה למה שהעיד לו שכלנו שאין לו מאומה
 מאלה האברים אבל הם כלם העברות ואם יאמר אומר אין
 הלשון עושה לא מה שהוא מוגשם יתחייב שימציאנו אלה השתים
 עשרה בארץ ובמים וכמו שעברו אלה המלות עבר עוד המצטרף
 אליהם מהטה אונך פקח עיניך שלח ירך והדומה לזה ועברו
 פעליהם המיוחסים אליהם מויראה וישמע וידבר ויחשב
 והדומה לזה והיה לכל אחד מהם סברא עד וירח י"י אשר משמעו
 קשה והוא קבול כאמרו (לויב י"ד ט') מריה מים יפריה כפי מה
 שמסכים למושכל ולכתוב ולמקובל ואם יפרץ פורץ ויאמר ואיך
 יתכן שישבור אלו הסברות בלא המלות המוגשמות ובמה שיוחס
 אליהם והכתוב כבר פרש שצורתו כצורת האדם ראוה הנביאים
 מדברת עמם ומיחסים אליה דבריו וכל שכן שהוא על כסא ומלאכים
 נושאים אותו ממועל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר
 דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה
 וכבר נראית הצורה הזאת על כסא ומלאכים מימינה ומשמאלה
 כאמרו (מ"א כ"ג י"ט) ראיתי את י"י יושב על כסאו וכל צבא
 השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו נענה כי זאת הצורה ברואה
 וכן הכסא והרקיע ונושאים כלם מחודשים חדשם הבורא מאור
 לאמת אצל נביאו כי הוא שלח דבריו אליו כאשר אבאר במאמר
 השלישי והיא צורה יקרה מן המלאכים עצומה בבריאתה בעלת
 הוד ואור והיא נקראת כבוד י"י ועליה ספר קצת הנביאים (מיאל
 ז' ט') חוה הוית עד די כרסון רמיו ועליה אמרו החכמים
 שכינה ויש שתהיה אור בלא צורת איש והבורא הגדיל נביאו
 שהשמיעו הנבואה מצורה עצומה ברואה מאור נקרא כבוד י"י
 כאשר בארנו וממה שמורה על מה שאמרנו מה שאמר הנביא
 על זאת הצורה (ישוקאל ז' א') בן אדם עמוד על רגלך ואדבר
 אותך ולא יתכן שיהיה זה המדבר הוא ארון העולמים כי התורה
 אמרה (דברים ל"ד י') ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר
 ידעו י"י פנים אל פנים אבל שאר הנביאים המלאכים דברו עמם
 ואם נמצא הכתוב שכבר פרש שם המלאך כבר פרש המחודש
 ואם אמר כבוד י"י הוא מחודש ואם יזכור שם ה' ולא סמך אליו
 כבוד ולא מלאך אבל סמך אליו ראוה או כסא או תאר איש אין
 ספק שיש במאמר דבר נסתר הוא כבוד י"י או מלאך י"י כאשר
 הלשון מסתרת כמו שקדמתי ואחר כן אדבר על האיכות והם

המקרים ואומר שהוא באמת לא יתכן שיקרהו מקרה כי הוא בורא המקרים כלם. וזה אשר נמצא שאומר שהוא אוהב דבר או שונא דבר. הענין בזה שכל אשר צונו בו קראו אוהב אצלו כאשר הייבנו לאוהב אותו באמרו (תהלים ל"ז) כי י"י אוהב משפט. (סס י"א ז) כי צדיק י"י צדקות אהב והדומה לזה. וקבץ רבים מהם ואמר (ירמיהו ז' כ"ג) כי באלה הפצתי נאם י"י. וכל אשר הזהירנו ממנו שלא נעשהו קראו שונא אצלו מפני שהייבנו לשנאתו כמו שאמר (משלי ו' ט"ז) שש הנה שנא י"י. (ישעיהו ס"ח ח') שונא גול בעולה. וקבץ מהם רבים ואמר (זכריה ח' י"ז) כי את כל אלה אשר שנאתי נאם י"י. ומה שאנו רואים שאומר שהוא רוצה ושהוא כועס הענין בו שקצת ברואיו כאשר הייב להם ההצלחה והגמול קורא זה רצון כאמרו (תהלים קמ"ז י"ח) רוצה י"י את יריאיו. (סס פ"ס ב') רצית את אוהביך. וכאשר יתחייב קצתם הצער והענש קורא זה כעס כאמרו (סס ל"ד י"ז) פני י"י בעושי רע. (עזרא ח' כ"ב) ועזו ואפו על כל עווביו. אבל הכעס והרצון המוגשמים והאהבה והשנאה המוגשמות לא יהיו כי אם במי שיקוה ויירא ונמנע מבורא הכל שיקוה לדבר ממה שברא או שייראהו. ועל הדרך הזה נוציא שאר תארי היראה העולים במחשבה. ועל המצטרף אומר כי הבורא יתברך לא יתכן שיצרפו אליו על דבר ההגשמה ולא ייוחס אליו כי הוא לא סר קדמון ואין דבר מן העשויים מצטרף אליו ולא מיוחס. ועתה כאשר עשם לא יתכן שישתנה עצמו וישוב מיוחס אליו ומצטרף אליו בהגשמה אחר שלא היה כן. וזה אשר נראה בספרים שקוראים אותו מלך ומשימים בני אדם עבדים לו והמלאכים משרתים כאמרו (תהלים ק' ט"ז) י"י מלך עולם ועד. (סס קי"ג ח') הללו עבדי י"י. (סס ק"ד ד') משרתיו אש לוחט. אלה כלם על דרך הכבוד והגדול בעבור שהגדול שבבני אדם אצלם הוא מלך ועל ענין שהוא עושה כל מה שירצה ומצותו מתקיימת כמו שאמר (קהלת ח' ד') באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה. ואשר נמצא שמיחסים איו אוהבים ושונאים כאמרו (תהלים ל"ז י') אוהבי י"י שנאו רע ואמרו (סס פ"א ט"ז) משנאי י"י יכחשו לו. זה מהם על דרך הכבוד והגנוי וכברו החסידים מבני אדם בשם אוהבים וגנו החטאים בשם שונאים וכך שאר מה שנכנס בשער הזה. ואומר במקומות לא יתכן שיצטרך הבורא אל מקום

שיהיה לו מכמה פנים. תחלתם שהוא בורא כל המקומות. ועוד
 שלא סר לבדו ואפס מקום ואיננו נעתק בעבור בריאתו למקום.
 ועוד כי הצריך אל מקום הוא הגשם אשר הוא ממלא מה
 שיפגשו וממששו ויהיה כל אחד מן המתמששים מקום לאחר
 וזה כלו נמנע מהבורא. וזה אשר הנביאים אומרים שהוא
 בשמים על דרך הגדול והכבוד מפני שהשמים אצלם רמים מכל
 דבר שידענוהו כמו שאמרו (קסלת ס' א') כי האלהים בשמים
 ואתה על הארץ. ועוד (מ"א ח' כ"ז) כי השמים ושמי השמים
 לא יכללוהו. וכן המאמר כשהוא שוכן בבית המקדש (שמות
 כ"ט מ"ח) ושכנתי בתוך בני ישראל. (יואל ל' כ"א) וי"י שוכן בציון.
 וכל זה להגדיל המקום ההוא והישות. ועם זה כבר הראה בו אורו
 הנברא אשר הקדמנו זכרו הנקרא שכינה וכבוד. ועל הזמן לא
 יתכן שיהיה לבורא זמן מפני שהוא בורא כל זמן מפני שלא סר
 לבדו ואין זמן לא יתכן שיעתיקו הזמן וישנהו ושהזמן איננו כי
 אם מדת קיום הגשמים ואשר איננו גשם מרומם מהזמן וממדות
 הקיום. ואם נספר עליו בעמידה וקיומה היא על דרך הקרוב
 כאשר הקדמנו. וזה אשר בספרים שאומרים (תהלים ל"ב) מעולם
 ועד עולם אתה אל. ועוד (ישעיה מ"ג י"ג) כי מיום אני הוא.
 ועוד (סס סס י') לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה. אבל שבים
 כל אלו הנקודות מן העתים על פעלו. ואשר אמרו ומעולם ועד
 עולם אתה אל אינם רוצים בו כי אם לא סרת מושיע תחלת
 הזמן לעבדיך כאמרו (תהלים ס"ח כ"א) האל לנו אל למושעות.
 ואמרו ית' לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה רוצה בו קודם
 שאשלה נביאי ואחר ששלחתיו אין אלוה מבלעדי. כי כבר הקדים
 לפניו עבדי אשר בחרתי. ובלשון העם יכשר שיאמר האדם
 לפני והוא רוצה קודם פעלי. כמו שאמר יואב (ס"ב י"ח י"ד) לא
 כן אוחילה לפניך. ויאמר אחרי והוא רוצה אחר פעלי. כמו
 שאמר נתן הנביא (מ"א ח' י"ד) ואני אבא אחרריך ומלאתי את
 דבריך. וכן גם מיום אני הוא רומז אל יום נכבד יום מעמד הר
 סיני או מה שדומה לו והוא אומר מן העת ההיא אני הוא המצווה
 אתכם בזה והמזהיר אתכם מזה והמציל אתכם מזה מפני שגמר
 המאמר אפעל ומי ישיבנה. ועל הקנין כי כל הברואים הם
 ברואיו ומעשיו ולא יתכן שנאמר שקונה זה מבלעדי זה ולא שקנינו
 לזה יותר ולזה פחות. ואשר נראה בספרים אומרים שעם

סגולתו וקנינו והבלו ונחלתו (דברים ל"ג ט') כי חלק י"י עמו יעקב
 חבל נחלתו • אין זה כי אם על דרך הגדול והכבוד מפני שאצלנו
 סגלת כל אדם וחלקו יקרים אצלו • ועוד כי משימים אותו גם הוא
 על דרך העברה חלק החסידים ומנחם באמרו (תהלים ט"ז ס') י"י
 מנת חלקי וכוסי וזה על דרך הסגלה והגדול • ועל הדרך הזה יהיה
 ענין קריאתו אלוה לאדם ולמאמינים כאמרו אלהי אברהם יצחק
 ויעקב • וכאמרו אלהי העברים כי הוא אלהי הכל וזה ממנו על
 דרך הגדול והכבוד לחסידים • ועל המצב כי הבורא יתברך
 וית' אינו גשם ולא יתכן שיהיה לו מצב מהמצבים לא משיבה
 ולא מעמידה והדומה לזה • והכל נמנע מפני שאיננו גשם ושהוא
 לא סר ואין דבר וולתו • ומפני שהמצב איננו כי אם השען גשם
 על אחר ואפני המצב מחייבים שנוי וחלוף לנצב • ומה שאומרים
 הספרים (סס כ"ט י') וישב י"י מלך לעולם רוצים בו הקיום • ואשר
 אומר (במדבר י' ל"ד) קומה י"י ויפוצו אויביו אינם רוצים בו כי
 אם הקרמת העזר והעונש • ואשר אמר (שמות ל"ד ס') ויתיצב
 עמו שם רוצים בו האור ההוא שנקרא שכינה • ואשר אמר
 (בראשית י"ח ל"ג) וילך י"י כאשר כלה רוצים בו לעלות האור ההוא •
 ועל הדרך הזה הוא מתקיים כל מה שדומה לדברים האלה •
 ואומר על הפועל כי הבורא יתברך אף על פי שאנחנו קוראים
 אותו עושה ופועל לא יתכן ענינם בזה מוגשם • והיא שהפועל על
 המוגשם לא יוכל לפעול בזולתו עד שיפעל בנפשו וינע תחלה
 ואחר כן יניע והוא ית' יחפוץ ויהיה הדבר וזה דרך פעלו תמים •
 ועוד כי כל פועל מוגשם צריך אל חמר יעשה בו ואל מקום וזמן
 שיעשה בהם ואל כלי שיפעל בו וכל זה מרומם ממנו כאשר
 בארנו • וזה אשר נמצא בספרים וזכרים מקצת הפעלים הדבר
 והפכו או מקצתם בדבר לא הפכו כלו מושב אל שהוא כשחפץ
 לחדש דבר ימציאהו בלי שיפגעהו מעשה ולא ממוש • ובשער
 הבריאה אמרו בדבר והפכו ויעש אלהים וישבת • וכאשר ויעש
 איננו בתנועה ולא ביגיעה אבל הוא המציא הדבר המחודש כן
 בלי ספק וישבת לא מתנועה ולא מיגיעה אבל הוא עזיבת המציא
 הדבר המחודש • ואף על פי שאמרו וינה איננו דבר יותר מעזיבת
 החדוש והבריאה • ובשער הנבואה אמרו וידבר י"י • וענין הדבור
 שהוא ברא דבור הגיע באור אל שמע הנביא או העם • והפך
 הדבור מה שאמרו (ישעיה מ"ב י"ד) החשיתי מעולם אחריש

אתאפק' וענין החרישות הזאת המתנה ואריכות' כי לשון הערב מספר עליו ספור הדבור כפי סברתינו ואינה מספרת עליו החרישות ולא בסברא וכאשר נוציא כמו החשיתי אל הפרוש יתברר מה שזכרנוהו וספרנוהו בתחלת הדברים באריכות ובהצלח הברואים מענין שמצער אות' קוראים אותו זכירה כאמרו (נרמטית ח' א') ויוזכר אלהים את נח' (סס ל' כ"ב) ויוזכר אלהים את רחל והדומה לזה' ואמרו בשתי הלשונות זכירה ולא ספרה עליו אחת מהן הפך הזכירה אשר היא השכחה בעוב ההצלה' אך רוב מה שהם אומרים (אינס ב' א') ולא זכר הרום רגליו' והטובה והרחמים נאמרים עליו בשם אל רחום וחנון' והנקמה והעונש נאמרים עליו בשם אל קנאו ונוקם' ואלה הענינים גם כן שהיה על הברואים כאשר אמר (נחוס ב' ב') נוקם י"י לצריו ונוטר הוא לאויביו' ואמר (דברים ז' ט') שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור' וכל אשר בא מאלה השמות ענינם שב אל הברואים' וזה הוא ההפרש בין שמות העצם ושמות הפעלים וכאשר בארנו בפרוש ואלה שמות' ועל הנפעל אין חושבים שמאומה מההפעלות נופל על הבורא כי אם הראות בלבד' וצריך שאבאר עוד שהראות אינה נופלת עליו והוא שהדברים אינם נראים כי אם במראים הנראים בשטחיהם המיוחסים אל הארבעה טבעים ומחברים עם הכחות אשר בראות העין ממניניהם באמצעות האויר ויראו אך הבורא מן השקר שיחשוב עליו חושב שיש בו מאומה מן המקרים אין שלטון לראות על השגתו' והנה אתה רואה אי אפשר למחשבות לדמותו ולציירו בהם ואיך יהיה דרך לראות אליו' וכבר בלבד דעת קצת בני אדם ענין משה רבינו איך שאל מאלהיו (שמות ל"ב) הראני נא את כבודך והוסיף להם בלבול תשובתו לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי ונכפל בלבולם באמרו וראית את אחורי ופני לא יראו:

ואומר בגלות כל זה ובארו כי יש לבורא אור בראהו והראהו לנביאים להיות ראיה להם כל דברי הנבואה אשר ישמעום הם מאת הבורא וכאשר יראה אותו אחד מהם אומר ראיתי כבוד י"י' ויש שאומר ראיתי את י"י על דרך ההסתר' וכבר ידעת כי משה ואהרן ונרב ואביהוא ושבעים מוקני ישראל אמר עליהם בתחלה (סס כ"ד י') ויראו את אלהי ישראל' ופרשו אחר כן

(סס סס י"ז) ומראה כבוד י"י כאש אוכלת בראש ההר . אבל כשהם רואים האור ההוא אינם יכולים להסתכל בו מרוב כחו ובהירותו ומי שמסתכל תתפרד הרכבתו ויפרח רוחו כמו שאמר (סס י"ט כ"ח) פן יהרסו אל י"י לראות ונפל ממנו רב . ושאל משה רבינו שיחזקהו הבורא להסתכל באור ההוא והשיבו כי תחלת האור ההוא עצומה לא תוכל לראותה ולא להסתכל בה שלא ימות אך יסך עליו בענן או במה שרומה לו עד שיעבור תחלת האור ההוא מפני שחוק כל דבר נוגה בהתחלתו כמו שאמר (סס ל"ג כ"ב) ושכותי כפי עליך עד עברי . וכאשר עבר תחלת האור גלה מעל משה הדבר הסוכך עד שהסתכל באחריתו כאשר אומר (סס סס כ"ח) והסירותי את כפי וראית את אחורי . אבל הבורא עצמו לא יתכן שיראה אותו אחד מהם כי זה מדרך השקר :

ואחר כן אומר איך יתקיים במהשבחנו הענין הזה רוצה לומר הבורא יתברך וחוש מחושינו לא נפל עליו . ואומר כאשר יתקיים בה הטבת הטוב וגנות הכוב וחושינו לא נפלו עליו . וכאשר נעלה בשכלנו המנע מקבץ נמצא ונעדר ושאר המתרחקים והחושים לא ראו את זה . ואמר הכתוב (ירמיה י' י') וי"י אלהים אמת . ואומר ואיך יעלה בשכלנו המצאו בכל מקום עד שלא יהיה מקום רק ממנו מפני שלא סר קודם כל מקום . ואו היו המקומות מפרידים בין חלקיו לא היה בורא אותם . ואלו הגשמים מטרידים המקומות ממנו או מקצת לא היה בורא אותם . וכיון שהדבר כן המצאו אחרי שברא הגשמים כלם כהמצאו קודם לכן בלא שנוי ולא פרידה ולא הסתר ולא הפסק . וכמו שאמר (סס כ"ג כ"ד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם י"י הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם י"י . ואקרב להבין זה ואומר לולא שהרגלנו שקצת הכתלים אין סותרין בעד הקול וכן אנו רואים שהזכוכית איננה שכה בעד האור וידענו כי אור השמש לא ויזקהו הלכלוכים אשר בעולם היינו תמהים על זה . ואלה כלם פליאות מעירות על אמתת ענינו . ואומר עוד איך יעלה בלב שהוא יודע כל מה שיהיה וכל מה שיהיה ושיריעתם אצלו שוה . ואבאר שהברואים אינם יודעים מה שעתיד מפני שיריעתם אינם כי אם מדרך החושים ומה שלא יצא אל שמעם ואל ראותם ושאר חושיהם לא יעמדו עליו . אבל הבורא אשר אין דרך ידיעתו בסבה אך היא מפני שעצמו מדע והחולף והעתיד אצלו יחד

בשוה ידעם בלא סבה. וכאשר אמר (יטעיס מ"ו') מגיד מראשית
 אחרית. ומקדם אשר לא נעשו אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה.
 וכאשר יגיע האדם אל ידיעת הענין הזה הדק בדרך ההגדה
 וראות האותות והמופתים תאמינהו נפשו ותמוג ברוחו וישיב
 נמצא בחדריה וכל אשר תעמוד בהיכלה תמצאנו כאשר אמר
 הנביא (סס כ"ו ט') נפשי אויטיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך.
 ותשגה באהבתו אהבה שלמה שאין בה ספק כמו שאמר (דכריס
 ו' ו') ואהבת את י"י אלהיך בכל לבבך וגומר. ויהיה העבד ההוא
 זוכרו ביום בלכתו ובלילה על יצועו וכמו שאמר (תהליס ס"ג ז') אם
 זכרתי על יצועי באשמורות אהגה בך. וכמעט שתהיה מדברת
 ר"ל הרוח שתהמה בעת זכרו מהכוסף והכליון וכמו שאמר (סס
 ע"ז ד') אזכרה אלהים ואהמיה אשיחה ותתעטף רוחי סלה. ויוון
 אותו זכרו יותר מן הדשנים וירוה אותה שמו יותר מכל רוה כמו
 שאמר (סס ס"ג ו') כמו חלב ודשן תשבע נפשי וגומר עד שתשיב
 כל עניניה כלם אליו ותהיה חוסה בו ובוטחת תמיד כאשר אמר
 (סס ס"ג ט') בטחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לבבכם וגומר.
 ואם ייטיב לה תודה ואם יצערנה תסבול וכמו שאמר (סס כ"ג ל')
 אכלו וישתחוו כל דשני ארץ. ואלו היה מפריד בינה ובין גופה
 היתה מיחלת לו ולא היתה חומדת אותו כמו שאמר (ליוז י"ג ט"ו)
 הן יקטלני לו איחל. וכל אשר תסתכל בעניניו תוסיף יראה ופחד
 וכמו שאמר (סס כ"ג ט"ו) על כן מפניו אבהל אתבונן ואפחד
 ממנו. וכל אשר תתבונן במדותיו תגדיל שבחיהם ותוסיף שמחתה
 וכמו שאמר (תהליס ק"ה ג') ישמה לב מבקשי י"י עד שתאהב
 אוהביו ותוקיר מוקיריו כמו שאמר (סס קל"ט י"ז) ולי מה יקרו
 רעיק אל וגומר. ותשנא משנאיו ותאיב אויביו וכמו שאמר (סס
 סס כ"ה) הלא משנאיך י"י אשנא וגומר עד שתטעון בעבורו ותשיב
 על מי שמדבר בו ובעניניו בשכל ובדעת לא בכבודות כמו שאמר
 (ליוז ל"ו ג') אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק כי אמנם לא
 שקר מלי תמים דעו עמך. ותשבחנו ותהללנו בשכל וביושר לא
 בגוזמא ובשקר כמו שאמר הכתוב במשבחים (דכ"י ז' ל' כ"ג)
 וידבר חזקיהו על לב הלויים המשכילים שכל טוב לי"י. ולא
 תשבחנו בשהוא ישים החמשה יותר מן העשרה שלא יוסיף בהם
 ולא שיכניס העולם בחלל הטבעת שלא יצר זה וירחיב זה ולא
 שישב אתמל החולף כי כל זה הבל. ואפשר שישאלנו קצת

הכופרים על כל אלה ונשיב כי הוא יכול על כל דבר וזה אשר
 שא עליו איננו כלום כי הוא הבל וההבל איננו כלום וכאלו שאלו
 היוכל על לא כלום אך על זה שאלו באמת · אבל היא משבחת
 אותו בענינים העצמיים שהוא הקדמון אשר לא חלף ולא יחלוף
 כמו שאמר (דברים ל"ג כ"ז) מעונה אלהי קדם · ושהוא אחד
 בעצמו באמת כמו שאמר (נחמיה ט' ו') אתה הוא י"י לבדך ·
 ושהוא החי והקיים כמו שאמר (דברים ל"ג מ') כי אשא אל
 שמים ידי וגומר · ושהוא יכול על כל דבר כמו שאמר (נחמיה
 ט' ל"ב) הא הגדול הגבור והנורא · ושהוא היודע כל דבר ידיעה
 שלמה כמו שאמר (איוב ל"ז ט"ז) התדע על מפלשי עב מפלאות
 תמים דעים · ושהוא בורא כל דבר תחלה כמו שאמר (ירמיה
 י' ט"ז) לא כלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא · ושאנינו עושה
 השוא ולא התהו כמו שאמר (ישעיה מ"א י"ח) לא תהו בראה
 לשבת יצרה · ושאנינו מעול ולא חומץ כמו שאמר (דברים
 ל"ב ד') הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט · ושאנינו עושה
 לעבדיו כי אם הטוב שנא' (תהלים קמ"א ט') טוב י"י לכל
 וגומר · יודוך י"י כל מעשיך וגומר · כבוד מלכותך יאמרו וגומר ·
 ושאנינו משתנה ולא יחלוף כמו שאמר (מלאכי ג' ו') אני
 י"י אלהים לא שניתי ואתם בני יעקב וגומר · ושמלכותו לא
 תחלוף ולא תכלה כמו שאמר (תהלים קמ"א י"ג) מלכותך
 מלכות כל עולמים וגומר · ושמצותו קיימת אין משיב לה
 כמו שאמר (שם ק"ג י"ט) י"י בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל
 משלה · ושהובה לשבתו במדותיו הטובות והגדולות
 כמו שאמר (קל"ח ה') וישירו בדרכי י"י כי גדול כבוד י"י · ושכל
 מה שיספרו עליו המספרים וישבחוהו בו המשבחים הוא נעלה
 וגדול ומרומם מה כל כמו שאמר (נחמיה ט' ה') ויברכו שם
 כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה · וזה אשר תמצא במקומות
 מהספרים מן השבחה והתהלה איננו מיוחס אליו אך הוא מיוחס
 א ספוריו כמו שאמר (יחזקאל ג' י"ב) ברוך שם כבוד י"י ממקומו ·
 ואמרו (תהלים ס"ח ה') זמרו שמו · ופעמים תמצאנו לספר ספורו
 ויאמר (שם ע"ב י"ח) ברוך שם כבודו · ואמר (שם ל"ז י"ב) והודו
 לזכר קדשו · אך בדברי רבותינו רבים כאלו הוא לספר ספורו
 שהם אומרים ברוך שם כבוד מלכותו · ואומר בכל זה שהוא גם
 כן ממעשה הלשון והוא כאשר הוא מכונת להגדיל ולהאדיר

מקדמים המלות קודם שיוזכרו המגודל ההוא • וכל אשר ירבו
המלות ההם הקודמות יהיה בהם יותר גדולה כמו שנאמר (אסתר
א' ד') בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת • והוא
הוא עשרו ומלכותו וגדולתו והוא גם כן יקרו ותפארתו וגדולתו •
ודמו הספורים קצתם לקצתם :

הסתכל יישירך האלהים מה שכתבנוהו • והתבונן בו
בנפשך • והעלהו במחשבתך • ואל תמהר לגזור על המלות • אבל
גזור על השרשים הקודמים • ושים המלות העברה והקרבה •
כאשר בארנו :

המאמר השלישי

בצווי ובאזהרה

אמר יהודה בן שאול • אמר המחבר אשר ראוי לקדם
אותו התחלה למאמר הזה כי הבורא יתברך כיון שהתברר שהוא
קדמון לא היה עמו דבר היתה בריאתו לדברים טובה וחסד
ממנו • וכאשר זכרנו בסוף המאמר הראשון בעלת בריאת הדברים
וממה שימצא בספרים שהוא טוב ומטיב כמו שאמר (תהלים קמ"ה ט')
טוב י"י לכל ורחמיו על כל מעשיו • ותחלת הטבתו לברואים
שחננם ההויה רצוני לומר המציאו אותם אחר שלא היו • וכמו
שאמר לחשובים שבהם (ישעי' מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי
בראתיו וגומר • ואחר כן חננם סבה שמגיעים בה אל ההצלחה
הגמורה והטובה השלמה כמו שאמר (תהלים ט"ז י"ח) חודיעני ארח
חיים שבע שמחות את פניך וגומר • והוא מה שצום והזהירם
ממנו וזה המאמר תחלת מה שיקיף עליו השכל ויחשוב בו ויאמר
הוא היה יכול שייטיב להם ההטבה הגמורה ויצליחם ההצלחה
המתמדת מבלתי שיצום ויזהירם אבל יראה שטובתו בדרך ההיא
טוב להם בעבור מה שישתלק מעליהם מעניני הטרח • ואומר
בבירור הענין הזה כי שומו סבת הגעתם אל הטובה המתמדת
בהטריחם במה שצוה בו הוא יותר טוב • והוא שהשכל דן שיהיה
מי שמגיע לטובה על מעשה שהעבד בו יש לו כפל מה שיגיעהו
מן הטוב מי שלא עשה דבר אבל הוא מתחסד עמו ואין השכל